

ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଅଭିସାର

●ମନୋଜ ଦାସ : (୨୭.୨.୧୯୩୪)

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲା ଭୋଗରାଇ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଶଙ୍ଖାରି ଗ୍ରାମରେ ଜନ୍ମ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସେ କେବଳ ଗର୍ବ ନୁହଁନ୍ତି; ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଜଣେ ସମ୍ମାନିତ ଲେଖକ । ତାଙ୍କ ରଚିତ ଗଳ୍ପଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ‘ସମୁଦ୍ରର କ୍ଷୁଧା’, ‘ଆରଣ୍ୟକ’, ‘ବିଷକନ୍ୟାର କାହାଣୀ’, ‘ଶେଷ ବସନ୍ତର ଚିଠି’, ‘ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଅଭିସାର’, ‘ଧୂମ୍ରାଭିଗନ୍ତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାହାଣୀ’, ‘ଆବୁପୁରୁଷ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କାହାଣୀ’, ‘ଅବୋଲକରା କାହାଣୀ’, ‘ମନୋଜ ପଞ୍ଚବିଂଶତି’, ‘ମନୋଜ ଦାସଙ୍କ କଥା ଓ କାହାଣୀ’ ଆଦି ପ୍ରଧାନ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସେ ରଚନା କରିଛନ୍ତି ‘ପ୍ରଭଞ୍ଜନ’, ‘ଗୋଧୂଳିର ବାଘ’, ‘ଅମୃତଫଳ’, ‘ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକର ପ୍ରହରୀ’, ‘ଆକାଶର ଇସାରା’ ଆଦି ଉପନ୍ୟାସ । ସେ ମଧ୍ୟ ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ, ପ୍ରବନ୍ଧ ପୁସ୍ତକମାନ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି ।

ସେ ପଣ୍ଡିତେରୀରେ ଅବସ୍ଥିତ ଶ୍ରୀ ଅରବିନ୍ଦ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ରରେ ଅଧ୍ୟାପନାରତ । ସେ କେନ୍ଦ୍ରସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ, ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ସହିତ ଶାରଳା ସମ୍ମାନ, ବିଦ୍ୟାଭାରତୀ ସମ୍ମାନ ଓ ସରସ୍ୱତୀ ସମ୍ମାନ ଲାଭ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହି ଗଳ୍ପଟି ଛୋଟ ପିଲାଙ୍କ ସରଳ ବିଶ୍ୱାସର ପରିଚୟ ଦିଏ । ଗଭୀର ବାସ୍ତବ୍ୟବୋଧର ଏହା ଏକ କରୁଣ ଚିତ୍ର ।

ଯେତେବେଳେ ସହରତଳି ବସତିଟିର କୃଷଳତା, ପଥପ୍ରାନ୍ତକୁ ଆୟତ୍ତ କରି ଦ୍ୱିପ୍ରହର ବିରାଜମାନ କରେ, ବିଗତ ଯୁଗର ଅବଧାନଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବରେ ମୁଖରିତ ଚାଟଶାଳୀ ନିସ୍ତୁଟ ହେଲା ପ୍ରାୟ ହୁଏ ବସତିଟିର ଅବସ୍ଥା, ସେତିକିବେଳେ ମନ୍ଦିରର ଦକ୍ଷିଣପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ କୃଷ୍ଣଚୂଡ଼ା ଗଛର ଛାଇ ତଳୁ ଉଠିମାରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ବଡ଼ ଡର ଇଚ୍ଛା ଥରେ ମନ୍ଦିର ପ୍ରାଙ୍ଗଣ ଭିତରକୁ ଆସିଯିବା ପାଇଁ-ବଡ଼ ଇଚ୍ଛା ଥରେ ମନ୍ଦିର ଭିତରକୁ ପଶିଯିବା ପାଇଁ । କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଡର ବୁଢ଼ା ପୂଜାରୀଟିକୁ । ସେ ପଣ୍ଡିତ, ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ପଚାରିଦେବେ ମାନସାଙ୍କ, ନତୁବା ଗୋଟାଏ ତାପ୍ତର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଧୁଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ । ସର୍ବୋପରି, ଠାକୁରଙ୍କ ନିଜ ଲୋକ ହିସାବରେ ମନ୍ଦିର ଆଖପାଖରୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଡଢ଼ିବା ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟତମ କାମ ।

ଅନେକ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ପରେ ଆଜି ପୂଜାରୀ ପଣ୍ଡିତ ଶୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ବି ମାରୁଛନ୍ତି । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ତାଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଗଲା । ତା’ପରେ ଅଭ୍ୟନ୍ତରରେ ପ୍ରବେଶ କରି ସିଧା ଠାକୁରଙ୍କ ଆଗରେ ଯାଇ ବସି ପଡ଼ି ମୁଣ୍ଡିଆଟିଏ ମାରିଲା । ତା’ପରେ ଦୁଇ ମିନିଟ ମୁଗ୍ଧ ମଧୁର ନୟନରେ ମୁର୍ତ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ବେଶଭୂଷାକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ସାରି କହିଲା, -

“ମୋତେ ଚିହ୍ନି ପାରୁଛ ତ ? ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ଓଃ ଭଗବାନ ! ମାସଟିଏ ଧରି ସବୁଦିନ ତୁମ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି; କିନ୍ତୁ ପଣ୍ଡିତ ବାଟ ଓଗାଳି ବସୁଛି । ଆଜି ବୁଢ଼ା ଶୋଇପଡ଼ିଛି । ହେ ଭଗବାନ ! ପଣ୍ଡିତ କ’ଣ ରାତିରେ ବି ଏମିତି ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରେ ? ତୁମର ନିଦ ହୁଏ କେମିତି ପ୍ରଭୁ ! ଆମ ସ୍କୁଲ ପଣ୍ଡିତ ବି ଏମିତି

ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରନ୍ତି । ଆଜ୍ଞା ଠାକୁର, ପଣ୍ଡିତମାନେ କାହିଁକି ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରନ୍ତି ? ମୁଁ ଯଦି ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରିବାକୁ ଶିଖିବି, ତେବେ ମୁଁ ପଣ୍ଡିତ ହୋଇପାରିବି ? ନା ନା ଠାକୁର, ତମେ ଚଟାପଟ୍ଟ ଏମିତି ବର ଦେଇ ବସିବନିତି । ବରଂ ମୋର ପଣ୍ଡିତ ହେବା ନ ହେଉ, ମୁଁ ଯେମିତି ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ନ ମାରେ ।

ହଁ ବରଟିଏ ମାଗିବି ଏକା । ସେ କଥା ପରେ କହିବି । ଆଜ୍ଞା, ମାସକ ତଳେ ରାତିରେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ମୋତେ କ’ଣ କହିଲା ? ତୁମ ସହିତ ଖେଳୁ ନାହିଁ କାହିଁକି, ତୁମ କଥା ଭୁଲିଗଲା ? ଇମିତି କିଛି କହିଲ ଯେମିତି ନୁହେଁ ? ତହିଁ ପରଠାରୁ ତ ତୁମ ପାଖକୁ ଆସିବା ସକାଶେ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି । ପାରୁନାହିଁ ।

“ଆରେ ବାପୁ ରେ ! ତମକୁ ଏ କଦଳୀ କାନ୍ଦି କିଏ ଦେଇଛି ? ଉପର ଦୁଇ ଫେଶାଯାକ ଏକାଥରେ ପାଟିଲାଣି । ତମେ ଖାଇବ କିମିତି ? ସାବଧାନ ଠାକୁର, ସବୁ ଏକାଥରେ ଖାଇବ ନାହିଁଟି । ଦିହ ଖରାପ ହେବ । ଏକ, ଦୁଇ, ତିନି, ଚାରି, ପାଞ୍ଚ..... ଚବିଶଟା ପାଟିଛି । ତୁମେ ଦୈନିକ ଦୁଇଟା । ଆଜ୍ଞା ହେଲା ଚାରିଟା କରି ଖାଇବ । ହେଲା ? ତାହା ହେଲେ ଚବିଶଟା ଖାଇବାକୁ ଚାରି ଦିନ, ନା ପାଞ୍ଚ ଦିନ – ଏଇ ହେଲା ମୁସ୍କିଲ, ଠାକୁର ! ମୋତେ ଅଙ୍କ ମୋଟେ ଆସୁନାହିଁ । ହଁ କଥାଟାଏ କହୁଥିଲି – ତୁମେ ଗୋଟାଏ ଯାଦୁ କରନ୍ତି ନାହିଁ ? ଦିନେ ରାତିରେ ସଭିଏଁ ଶୋଇଥାନ୍ତେ, ସେତିକିବେଳେ ତୁମେ ଗୋଟାଏ କିଛି କରିଦିଅନ୍ତି, ସକାଳେ ଉଠିବାବେଳକୁ ସମସ୍ତେ ଅଙ୍କ ଭୁଲି ଯାଇଥାନ୍ତେ । ମାନେ, ଅଙ୍କ ଖାଲି କଷିବାକୁ ଭୁଲିଯାନ୍ତେ ବୋଲି ମୁଁ କହୁନାହିଁ, ଅଙ୍କ ବୋଲି ଗୋଟାଏ ବିଷୟ ଅଛି, ପୂରା ସେ କଥାଟା ହିଁ ସଭିଏଁ ଭୁଲିଯାଆନ୍ତେ ।

“ନା, ନା, ତମେ ହଠାତ୍ ବର ଦେଇ ବସିବ ନାହିଁ, ଠାକୁର ! ହୁଏ ତ ଅଙ୍କର କିଛି ଭଲ ଗୁଣ ଥିବ, ସେ କଥା ବୁଝିବାର ବୟସ ମୋର ହୋଇନାହିଁ, ନୁହେଁ ?

“ହଁ, ବର ଯଦି ଦେବ ଠାକୁର, ତେବେ ଏଇ

ବର ଦିଅ, ଲୋକେ ଯିମିତି ଧାର ଭାବରେ ତୁମକୁ ଭକ୍ତି ଜଣାଇବେ । ସେଦିନ ଶେଷ ରାତିରେ ତୁମେ ସ୍ୱପ୍ନରେ କ’ଣ କହୁଥିଲ, ସେତିକିବେଳେ ମୋ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । କାରଣ ତମ ମନ୍ଦିରରୁ କଳଗାଉଣାରେ ସ୍ତବ ବାଜିଲା । କଳଗାଉଣା ଭଲ; କିନ୍ତୁ ଏଇ ଯଉଁ ଯନ୍ତ୍ରରୁଜା ଲଗାଇ ଏଡ଼େ ହଲ୍ଲୁ କରି ଗୀତ ବୋଲୁଛନ୍ତି, ସେଇଟା କ’ଣ ଭଲ, ଠାକୁର ? ଆମ ଘର ପଛ ପଟେ ଆଉ ଗୋଟାଏ କୋଠା ଅଛି । ସେଇଟାକୁ ଅନ୍ୟ ଗୋଟାଏ ଧର୍ମର ଲୋକେ ଯାଆନ୍ତି । ସେଠାରେ ରୁଜା ଲଗାଇ ସେମାନେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତି । ଆଜ୍ଞା, ଏଡ଼େ ଗର୍ଜନ କରି ତୁମ ପ୍ରାର୍ଥନା ନ ବୋଲିଲେ ତୁମେ କ’ଣ ଶୁଣିପାର ନାହିଁ ? ମୁଁ ସେଦିନ ବୋଉକୁ ପଚାରିଲି, କହିଲୁ ବୋଉ, ଧ୍ରୁବ, ପ୍ରହ୍ଲାଦ କ’ଣ ଯନ୍ତ୍ର ରୁଜା ଲଗାଇ ଭଗବାନଙ୍କ ସ୍ତବ ଗାଉଥିଲେ ? ବୋଉ ଭାବି ଚିନ୍ତି ନାହିଁ କଲା । ବୋଉ ତ ସବୁବେଳେ ଠିକ୍ କଥା କହେ, ନୁହେଁ ? ତା’ଛଡ଼ା ମୁଁ ତ ଏଡ଼େ ଆସ୍ତେ କଥା କହୁଛି – ଅଥଚ ତୁମେ ବେଶ୍ ଶୁଣିପାରୁଛ, ଦେଖୁଛି । ତେବେ ?

“ତେବେ, ଭଗବାନ, ମୁଁ ଯଦି କିଛି ଭୁଲ୍ କହୁଥିବି, ତୁମେ କିଛି ଭାବିବ ନାହିଁ । ତୁମକୁ ଯଦି ବଡ଼ ପାଟି ସୁଖ ଲାଗୁଥିବ, ତେବେ ମୋ କଥାରେ ଯନ୍ତ୍ରରୁଜା ଉଠାଇଦେବା ଦରକାର ନାହିଁ । ସତ କଥା କହିବି ? ମୁଁ ବଡ଼ ଡରକୁଳୀ । ଚିହ୍ନାର ଶୁଣିଲେ ମୋ ଭିତରେ ହଠାତ୍ ଛାନିଆ ପଶିଯାଏ । ଆଉ ମୋ ବାପା ବି ବୋଧହୁଏ ମୋହରି ଭଳି । ସେଦିନ ବିଚାରାକୁ କୂର ହୋଇଥିଲା । ଗୋଟାଏ କ’ଣ ଉତ୍ସବ ପାଇଁ ପଡ଼ିଶା ଘରେ ସାରାଦିନ ଯନ୍ତ୍ରରୁଜାରେ ଗୀତ ବାଜିଲା । ବାପା ବିଚରା କେତେ ଛଟପଟ୍ ନ ହେଲା ! ମୋ ହାତକୁ ନେଇ ବାରମ୍ବାର ତା’ କାନ ଦୁଇଟିରେ ଚାପି ଧରୁଥାଏ । ବାପାକୁ ଆଉ ମୋତେ ତୁମେ ଆଉ ଟିକିଏ ସାହସୀ କରିଦିଅ ପ୍ରଭୁ !

“ଆଜ୍ଞା ଭଗବାନ, ବାପାକୁ କିଛି ଟଙ୍କା କରାଇ

ଦିଅନ୍ତ ନାହିଁ ? ସେଦିନ ମୁଁ ବାପାକୁ କହିଲି, ମୋର ଗୋଟାଏ ଫୁକ୍ ଦରକାର । ବାପା ବୋଉକୁ କହିଲା, “ମୋ ଝିଅ କେବେ କିଛି ମାଗେ ନାହିଁ । ଆଜି ମୁଁ ତାକୁ ଜରୁର ଫୁକ୍ କିଣିଦେବି ।” କେତେ ଖୁସି ହେଲି; କିନ୍ତୁ ତୁମେ କ’ଣ କହିଲ ବୁଝିପାରିଲି ନାହିଁ । ତୁମେ ଆଉ ଥରେ - ତୁମ ସୁବିଧା ଅନୁସାରେ - ମୋତେ ଥରେ ସ୍ୱପ୍ନରେ କହିବ । ଏତିକି ବର ମାଗୁଥିଲି । ଆଉ ତମେ ଯଦି ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଏମିତି ଟିକିଏ ଟିକିଏ ଖରାବେଲେ ଶୋଆଇ ପକାନ୍ତି, ମୁଁ କେତେ ଖୁସିରେ ଆସନ୍ତି ।

“ହେ ଭଗବାନ ! ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ଆଉ କାହିଁ ଶୁଭୁନାହିଁ । ହୁଏ ତ ଉଠି ପଡ଼ିବେ । ଆଜି ତେବେ ଯାଏ । ହଁ - ତୁମେ ସବୁ କଦଳୀ ଏକା ଥରକେ ଖାଇଦେବ ନାହିଁ ! ମନେ ରହିବ ତ ? ମୁଁ ନେବି ଦୁଇଟା ? କାହିଁକି ? ନାହିଁ ନାହିଁ । ନେବାକୁ ହେବ ? ଆଜ୍ଞା ତେବେ ।”

ଲକ୍ଷ୍ମୀ କଦଳୀ ଦୁଇଟା ଛିଡ଼ାଇଲା ଓ ଠାକୁରଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ଦ୍ୱାର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଲା ।

ବାହାରେ ପ୍ରଖର ଦିବା ଲୋକ । ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ସେ ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଥିଲା ସମୟଜ୍ଞାନ, ବିସ୍ମୃତ ହୋଇଥିଲା, ଏଇଟା ଦିନ କି ରାତି ।

ହଠାତ୍ ଏକ ପ୍ରଚଣ୍ଡ କଣ୍ଠ ତାକୁ ହତତକିତ କଲା; “ଦିନ ଦି’ପହରେ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରୁ କଦଳୀ ଚୋରି ? ଏଡ଼େ ସାହସ ?”

ଖେଦି ଆସୁଥିଲେ ପଣ୍ଡିତେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଗୋଟାଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ କାଠ ପିତୁଳା ଭଳି ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ହୋଇ ରହିଲା । ତା’ପରେ ଦୌଡ଼ିଲା ।

ପଣ୍ଡିତ ବି ଦୌଡ଼ିଲେ ।

ସାମ୍ନାରେ ପୋଖରୀଟିଏ । ଲକ୍ଷ୍ମୀର ପଥଘାଟ ଜ୍ଞାନ ଯିମିତି ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ପଶିଗଲା ପୋଖରୀ ଭିତରେ । ପଣ୍ଡିତଙ୍କ କଣ୍ଠ ଶୁଣି ଓ ତାଙ୍କୁ ଧାବମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖି ଜମି ଆସିଲେ ଲୋକେ - ପାଞ୍ଚ, ଦଶ, ପନ୍ଦର, କୋଡ଼ିଏ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୋଖରୀ ଭିତରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ଅଣ୍ଟାଯାଏ ପାଣି । ଛାତିରେ ଭିଡ଼ି ଧରିଛି କଦଳୀ ଦୁଇଟି ।

“ବାହାରି ଆ ପୋଖରୀ ଭିତରୁ ।” ପଣ୍ଡିତ ରଡ଼ି କଲେ । “ବାହାରି ଆ ।” ଅନ୍ୟମାନେ ବି ପାଟି କଲେ । ବିଶ୍ୱୋଚିତ ନୟନରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସଭିଙ୍କୁ ଅନାଇଥାଏ କେବଳ ।

ତା’ପରେ ଜନତାକୁ ଠେଲି ପୋଖରୀ ଆଡ଼କୁ ବାହାରି ଆସିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀର ବାପା । ତାଙ୍କୁ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ଲକ୍ଷ୍ମୀ । ପାଣିରେ ପଶି ବାପା ତାକୁ କୋଳ କରି ଉଠାଇ ଆଣିଲେ ।

ଜନତା କହିଲା, “ଆହା ! କେତେ ଗୁଣବତୀ କନ୍ୟା !” “କଦଳୀ ଦୁଇଟା ବଡ଼ କଥା ନୁହେଁ ଯେ, କଥା ହେଲା ଝିଅର ଚରିତ୍ର !” “ଦିନ ଦୁଇ ପହରେ ଏଡ଼ିକି ସାହସ !” “ବାପୁ ରେ !”

କଦଳୀ ଦୁଇଟି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ହାତରୁ ନେଇ ବାପା ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଧରେଇ ଦେଲେ ଓ ନିର୍ବାକ ଭାବରେ ଝିଅକୁ କାନ୍ଧରେ ପକାଇ ଧୀରେ ଧୀରେ ଘରକୁ ଫେରିଲେ ।

ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଆଉ କଥା କହି ନାହିଁ । ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଆସିଲା ପ୍ରବଳ ଜ୍ୱର । ତିନି ଦିନ ପରେ ସେ ଚାଲିଗଲା ।

ରବିବାର ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସାମ୍ବାହିକ ପୁରାଣ ପାଠ ସମାବେଶରେ ସେଥର ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ଦିଅଁଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା । ଯେଉଁ ଦେବତାଙ୍କୁ ସେମାନେ ଭରଣପୋଷଣ କରି ରଖିଛନ୍ତି, ସେ ଏଡ଼େ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେବତା ! ତାଙ୍କ ସିଂହାସନ ପାଖରୁ ତାଙ୍କ ଆହାର ଚୋରି କରି ଯେ ନିସ୍ତାର ନାହିଁ, ଏହାର ପ୍ରମାଣ ସେ ଦେଖାଇଦେଲେ ।

ଏହି ଆଲୋଚନାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ମନ୍ଦିର ପୁନଃନିର୍ମାଣ ବେଳେ ଆଦାୟୀକୃତ ଚାନ୍ଦାର ପ୍ରଚାର ପରିମାଣ ଆତ୍ମସାତ୍ କରିଥିବା ସ୍ଥାନୀୟ ନେତା ଓ ମନ୍ଦିରର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରୁ କ୍ରମାଗତ ଚୋରି କରୁଥିବା ଦୁଇ ଜଣ ସେବକ ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଦଶାରେ ରୋମାଞ୍ଚିତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭଗବାନ ସେମାନଙ୍କ ଚୋରୀ ଧରି ପାରିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ଓ ଧରିଥିଲେ କିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେଇ ନାହାନ୍ତି

ଏହା ନେଇ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ଫଳରେ ଦିଅଁଙ୍କ ପ୍ରଚୁର ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲେ ସେମାନେ । ଦିଅଁ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଆଶା କରୁଥିଲେ ।

ବିମର୍ଷ ଭାବରେ, ନୀରବରେ ବସି ରହିଥିଲେ ଏକା ପୂଜାରୀ ପଣ୍ଡିତେ । ଯେତେବେଳେ ଦିଅଁଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତାର ପ୍ରମାଣରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଜନତା ହରିବୋଲ ଧ୍ବନି ଦେଇ ଉଠିଲେ, ହଠାତ୍ ପଣ୍ଡିତେ ଯିମିତି ଅନୁଭବ କଲେ, ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଦିଅଁଙ୍କ ବିଭୂତି ସିଂହାସନ

ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା- ପଡ଼ି ରହିଲା କେବଳ ଏକ ଦୀପ୍ତିହୀନ, ଅର୍ଥହୀନ ରୂପ ।

“ଏ କ’ଣ ପଣ୍ଡିତେ ! ତୁମ ଦେହରେ ତ ଖଇ ଫୁଟିବ !” ଜଣେ ସେବକ ତାଙ୍କୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ଦେଲେ ।

ଜୀବନର ଅବଶିଷ୍ଟ କେଇ ଦିନ ପଣ୍ଡିତେ ନୀରବରେ ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଥିଲେ, “ପ୍ରଭୁ ! ପର ଜନ୍ମରେ ଏ ପାପିଷ୍ଠ ଯେହ୍ନେ ଜିହ୍ଵାହୀନ ହୋଇ ଭୃମିଷ୍ଠ ହେଉ !

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ପଣ୍ଡିତ ମନ୍ଦିର ଆଖପାଖରୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ କାହିଁକି ଡ଼ି ଦେଉଥିଲେ ?
୨. ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଠାକୁରଙ୍କୁ ଦେଖି କ’ଣ କହିଲା ?
୩. ଅଙ୍କ ବିଷୟକୁ ସମସ୍ତେ ଭୁଲିଯାଆନ୍ତେ ବୋଲି ଲକ୍ଷ୍ମୀ କାହିଁକି ଠାକୁରଙ୍କୁ କହିଛି ?
୪. ଲକ୍ଷ୍ମୀ କାହିଁକି ପୋଖରୀ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା ?
୫. ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କୁ ପୋଖରୀ ଭିତରେ ପଶିବାର ଦେଖି ଲୋକେ କ’ଣ କହିଲେ ?
୬. ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ କଦଳୀ କାନ୍ଦି ଦେଖି ଲକ୍ଷ୍ମୀ କ’ଣ କହିଲା ?
୭. ତୁଙ୍ଗା ଲଗାଇ ବଡ଼ପାଟିରେ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ବିଷୟରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କ’ଣ ଭାବିଲା ?
୮. ବାପା ତାଙ୍କ କାନ ଦୁଇଟିକୁ ଚାପି ଧରିବା ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀର ହାତ ଦୁଇଟିକୁ କାହିଁକି ଟାଣୁଥାନ୍ତି ?
୯. ବାପା ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପାଇଁ କ’ଣ କିଣି ଦେବେ ବୋଲି କାହାକୁ କହିଲେ ?
୧୦. କଦଳୀ ଧରି ଲକ୍ଷ୍ମୀ କାହିଁକି ଦଉଡ଼ିଲା ?
୧୧. ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୋଖରୀ ଭିତରେକୁ ପଶି କ’ଣ କରୁଥିଲା ?
୧୨. ପୋଖରୀ ଭିତରୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀକୁ ବାପା କାହିଁକି ଘରକୁ ନେଲେ ?
୧୩. ଠାକୁରଙ୍କୁ ଲୋକେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଦେବତା ବୋଲି କାହିଁକି କହିଲେ ?
୧୪. ବିମର୍ଷ ଭାବରେ ପଣ୍ଡିତେ କାହିଁକି ବସି ରହିଥିଲେ ?
୧୫. ପଣ୍ଡିତେ ଠାକୁରଙ୍କୁ କ’ଣ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ?

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୧୫. ‘ଲକ୍ଷ୍ମୀର ଅଭିସାର’ ଗଳ୍ପ ପଢ଼ି ତୁମ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଭାବ ଆସୁଛି ସେ ବିଷୟରେ ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ସହିତ ଆଲୋଚନା କର ।
୧୬. ମନୋଜ ଦାସଙ୍କ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ ଓ ତାହାଙ୍କୁ ମନେ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କର ।

ଦଳବେହେରା

କାଳୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ନାଟ୍ୟକାର କବିଚନ୍ଦ୍ର କାଳୀଚରଣ ପଟ୍ଟନାୟକ (୧୮୯୭-୧୯୭୮)ଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ଓ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆଧୁନିକତାର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରଗତି ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । କବିତା ରଚନା ଓ ଅଭିନୟ କଳା ପ୍ରତି ସେ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ଆଗ୍ରହୀ ଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶୀ ସଂଗୀତର ପ୍ରସାର ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଅବଦାନ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ । ଓଡ଼ିଶୀ ନୃତ୍ୟକୁ ସର୍ବଭାରତୀୟ ମାନ୍ୟତା ଦେବାରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ସେ ପଟାଶରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ରାସନାଟକ, ମଞ୍ଚନାଟକ ଏବଂ ଗୀତିନାଟ୍ୟ ରଚନା କରିଥିଲେ । ‘ଭାତ’, ‘ଗାଲ୍‌ସୁଲ’, ‘ଅଭିଯାନ’, ‘ଚକ୍ରୀ’, ‘ରକ୍ତମନ୍ଦାର’ ପ୍ରଭୃତି ନାଟକ, ‘ପଞ୍ଚରଙ୍ଗ’, ‘ଷଡ଼ରସ’, ‘ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣା’, ‘ଜୀବିତ-ତର୍ପଣ’ ପ୍ରଭୃତି ତାଙ୍କର ବହୁଚର୍ଚ୍ଚିତ ରଚନା । ତାଙ୍କର ଆତ୍ମଜୀବନୀ, ‘କୁସାର ଚକ’ ପାଇଁ ସେ କେନ୍ଦ୍ର ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ପୁରସ୍କାର ଲାଭ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ‘ଓଡ଼ିଶୀ ଥିଏଟର୍ସ’ ଓଡ଼ିଶାର ମଞ୍ଚ ଜଗତସଭାରେ ଏକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନାମ ।

ଜାତୀୟ ସଂଗ୍ରାମର ଆଦ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ତ୍ୟାଗ ଓ ଚିତିକ୍ଷାର ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ରୂପ ସଂଗ୍ରାମୀ ମଣିଷର ଜୀବନ କାହାଣୀ ହିଁ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ଏକାଙ୍କିକାର ଭିତ୍ତିଭୂମି ।

ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟ

(ମାଣିତ୍ରୀ ଗାଆଁ ମଝି ଭାଗବତ ଘର । ପୁରାଣ ପଣ୍ଡା ବସି ପୁରାଣ ପଢୁଥିଲେ । ଗାଆଁର କେତେଜଣ ଲୋକ ବସି ପୁରାଣ ଶୁଣୁଥିଲେ ।)
ପୁରାଣ ପଣ୍ଡା - ସଭାରେ ବସିଅଛି ପ୍ରତାପୀ କଂସାସୁର
ବେଢ଼ି ରହିଛନ୍ତି ଯେତେକ ଅସୁର ବଳ ।
ନାରଦ ମହାମୁନି ହୋଇଲେ ପରବେଶ
ଦେଖି କଂସାସୁର ପୁଛଇ ସନ୍ଦେଶ ।

ଜାଣ ତ ମହାମୁନି ମୋହର ବଳ ଯେତେ
ଜିଣିଲି ବାହୁବଳେ ସ୍ୱରଗ ପରିଯତେ ।
କିଏ ସେ କହ ମୋର ଭଗାରିଅଛି କାହିଁ ?
ତୁମ୍ଭେ ତ ତ୍ରିକାଳଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟ କହ ଚାହିଁ ।
(ହଠାତ୍ ବନମାଳୀ ବୋଲି ଜଣେ
ଗାଆଁବାଳା ଭାଗବତ ଗୁଙ୍ଗୀରେ
ପହଞ୍ଚିଲା । ତା’ର ପାଦଠାରୁ
ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଧୂଳି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲୁହ
ବୋହିଯାଉଛି ।)

ବନମାଳୀ - ଦଳବେହେରା ସାଆନ୍ତ ! କଅଣ ଆଉ ପୁରାଣ ଶୁଣୁଛ ? ସରିଗଲା ଆମ କଥା !

ଦଳବେହେରା - କଅଣ ? କଥା କଅଣ କିରେ ବନମାଳୀ ! ଇମିତି ଧୁଳି ଧୁସର ହେଇଛୁ ? କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲୁ କି ?

ବନମାଳୀ - ଯିବି ଆଉ କୁଆଡ଼େ ଆଜ୍ଞା ? ସହିବା ସୀମା ବଳିଗଲା ଆମର । ହଇଏ ଆଜ୍ଞା । ବୋପା ଅଜା ତେପନ ପୁରୁଷ ତ ନିଷ୍ଠର ଭୁଇଁ ଖାଇଆସିଲୁ; ଆଜି ଆମେ କର ଦେବୁ ? ତା' ବି ସହିଲୁ - ହଉ ହେଲା - ରାଜା ଭାଗ କଥା, ତା' ପୁଣି କଉଡ଼ିରେ ହେବ ନାହିଁ - କହୁଛି ଟଙ୍କାରେ କର ଆମକୁ ଦିଅ । ଟଙ୍କା ଆମକୁ ମିଳିବ କେଉଁଠୁ ? ମୁଁ କିଆରୀରୁ ବାହୁଡ଼ିଲା ବାଟରେ ମୋତେ ଅଟକାଇ ଜୁଲମ ! ହେଇଟି ଦେଖ, ନୂଆ ଗାମୁଛାଟା ଫଡ଼ା ଫଡ଼ା । (ଚିରା ଗାମୁଛାଟା ଦେଖାଇଲା) କେଉଁଠି ଥିଲେ ଏ ଅସୁର ପଲ ? ସାତ ସମୁଦ୍ର ତେର ନଈ ପାରହୋଇ ଆମ ମୁଲକରେ ଆସି କଂସାସୁର ହୋଇଛନ୍ତି । କଅଣ ଏଥିକି କିଛି ଉପାୟ ନାହିଁ ? ଆମର ତ ମୁଣ୍ଡ ଆପଣ । ପଦେ ପଚାରିଦେଇ ତେଣିକି ଯାହା ହବ ଦେଖାଯିବ ।

ଦଳବେହେରା - ଆହେ ବନମାଳୀ ! ଆପଣା ସୁନା ତ ଭେଣ୍ଟି, ବଣିଆ ସଙ୍ଗେ ଚୁଟି ଧରାଧରି କଲେ ଲାଭ କଅଣ ? କାଠକୁ ଲୁହା କାଟେ । କେମିତି କାଟେ ? ସେହି କାଠରୁ ଖଣ୍ଡେ ଲୁହା ପେଟରେ ପଶେ ବୋଲି ସିନା !

ରଘୁନାଥ

ଦଳ

ପୁରାଣ ପଣ୍ଡା -

- ସେଇଆ ପରା ଆଜ୍ଞା ! ଆମରି ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଭେଦ ବତାଉନଥିଲେ ଫିରିଙ୍ଗୀ ନା ତାଙ୍କ ପରି ହଜାର ଗଣ୍ଡା ଆମର କ'ଣ କରନ୍ତେ ? କାଲିର ବାବନାଭୂତ ସେଇ ଚକରା, ଆଜି ଫିରିଙ୍ଗୀ ଘର ଦାନା ଖାଇ ତା' ଆଖି ଓଲଟିଗଲା । ମୁଣ୍ଡରେ ଖଣ୍ଡେ ନାଲିକନା ଭିଡ଼ିଦେଲା ବୋଲି ଆଉ ଇନ୍ଦ୍ର, ଚନ୍ଦ୍ର ମାନିବାକୁ ନାହିଁ ସେ ! ପଶିମରାଏ ନାହାନ୍ତି । ଘରେ ତାଙ୍କର ଭୁଆସୁଣୀ ଝିଅ ବୋହୂ, ତାଙ୍କୁ ଆସି ମାଗୁଛି ଖଜଣା । ତୁଣ୍ଡରୁ କି ଅଭାଷା କୁଭାଷା ବାହାରୁଛି ! ଏଗୁଡ଼ାକ କାନରେ ଶୁଣି ଦେହ ଜଳିଯାଉଛି । ରକ୍ତମାଂସ ଶରୀର କେତେ ସହିବ ?

- ଆରେ ରଘୁ, ସହିତ ବୋଲି ପରା ତୁମେ ଜୀଇଁ ରହିବ । ବକ୍ସିଙ୍କ ପରି କ୍ଷତ୍ରୀ ତ ମୋଡ଼ିମୋଡ଼ି ହୋଇ ରହିଲେ । ଜୟୀ ରାଜଗୁରୁ ତ ଦି'ଫଡ଼ା ହୋଇ ଚିରାହେଲେ । ସାଆନ୍ତ ରାଜାମାନେ ତ ଦାନ୍ତରେ ଚିରଣ ଧରି ଶରଣ ପଶିଲେ - ଆଉ ଆମେ କୋଉ ଗାଈର ଗୋବର ଯେ ? ତୁମର ତ ନିରକତି ଜୀବନ । ବଣରେ ହାଉ ହାଉ କରି ରହିଲେ କିଏ ଶୁଣିବ ? କହିବି - କଥା ମାନିବ ଶୁଣିବ ?

କଅଣ ହେଲା - ମାଣିତ୍ରୀ ଗଡ଼ର ମୁଣ୍ଡ-ଆପଣ ପଦେ କହିବେ, ତା' ପୁଣି ତଳେ ପଡ଼ିବ ? କାହିଁକି, ଏ ମୁଣ୍ଡ ଥିଲେ କେତେ, ନ ଥିଲେ କେତେ ?

ଦଳ - ଏଇ ଭାଗବତ ଘର, ପୁରାଣ ଆଗରେ
ସବୁ ସତ କହୁତ ? କଥା ରଖିବ ?
ମାନିବ ?

ସମସ୍ତେ - ହଁ, ହଁ ଆଜ୍ଞା, ନିୟମ କରି କହୁଛୁ,
ଦଳବେହେରାଙ୍କ କଥା ବେଦର
ଗାର ।

ଦଳ - ହଉ, ଭଲ । ହଇହେ ! ମୋଟକୁ
ତ ଗୋଟ ପାଏ ନାହିଁ । ଆମେ ଗାଁ
ଗାଁ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ।
କେତେଜଣ ସେ ଗୋରା ସାହିବ !
ଆମେ ଅତି ବସିଲେ ଆଜି ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି
ପଳାଇବାକୁ ତାଙ୍କୁ ରାହା ମିଳିବ
ନାହିଁ । କହିଛି - ହସ୍ତାଏ ଛାଡ଼ି ଖଜଣା
ଅସୁଲ କରିବାକୁ ଆସିବ ପରା, ହଉ
ଆସୁ ।

ବୁଢ଼ୀ - (ଦୂରରୁ) ଭାଗବତ ଘରେ କିଏ ଅଛ
ବାପା ! ଦଳବେହେରା ସାଆନ୍ତ ଏଠି
ଅଛନ୍ତି ?

ଦଳ - ହଁ, କିଏ ? ଆସ, ଆସ, ଏଣିକି
ଆସ ।

ବୁଢ଼ୀ - (ଆସି) ସଉରୀବୋଉ ହେ ସାଆନ୍ତ !
ଦଳବେହେରା ସାଆନ୍ତ ତେମେ ପୁଣି
ଅଛନ୍ତି ? ଓଡ଼ିଶା ମୂଳକର ମାଣିତ୍ରୀଗଡ଼
ନାଁ ପଡୁଥିଲା । ଏ ଗଡ଼ ପାଇକପୁଅଙ୍କ
ଛାଇ ପଡ଼ିଲେ ଗରଭିଣୀ ଗାଇ ବାଟ
ଛାଡୁଥିଲା । ତେମେ ଆପଣ ଥାଉଁ
ଥାଉଁ ଏ ଗଡ଼ କଅଣ ନିମୁଣ୍ଡିଆ
ହେଇଗଲା ? ଭେଣ୍ଟା ମରଦପୁଏ
କଅଣ ଏ ଗଡ଼ରୁ ଲୁଚିଗଲେ ?

ଦଳ - କଅଣ ହେଲା ? କଥାଟା କ'ଣ
କହୁନାହିଁ ମାଉସୀ !

ବୁଢ଼ୀ - ମୁଁ ଆଉ କହିବି କଅଣ ? ତମେ ପଦେ
କହିଦିଅ - ଆମେ ରାଣ୍ଡ ଛେଉଣ୍ଡ ଗାଁ
ମାଇପେ ମହତ ଘେନି ରହିବୁ ନା କୁଅ
ପୋଖରୀ ଖୋଜିବୁଁ ?

ଦଳ - କଅଣ କଥାଟା କହ !

ବୁଢ଼ୀ - ଆଉ କହିବି କଅଣ ? ଛାର ନୁଣ
ମୁଠେ ! କାଳ କାଳକ ଦିହ-ଦିହକ
ପିଲାଏ ଜମିତି ମାରିଆସୁଥିଲେ ନା ଆଜି
ନୂଆ କଥା ଯେ ? ଚାରିକୋଡ଼ି ହେଲା
ବୟସ ମୋତେ, କେତେ ରଜା ଅମଳ
ଦେଖୁଛି । ଯା ତ ଆଉ ଦେଖାଶୁଣା
ନ ଥିଲା ! ତାଲ ଦେଖିବ, ମୋ'
ନାତୁଣୀକି - ପିଠି ତା'ର ଆଉ ନାହିଁ ।
ନଅ ବର୍ଷର ପିଲା, ତା' ପିଠିରେ ପୁଣି
ଘୋଡ଼ା କୋରଡ଼ା । ଗରଗରହୋଇ
ଫାଟି ନହୁନୁହାଣ । ଚେତାବୁଡ଼ା ହେଇ
ପଡ଼ି ଥିଲା । ରତନୀ, କେତକୀ
ହେରିକା ତାକୁ ଟେକି ଆଣିଛନ୍ତି ।
ସତେ କଅଣ ଆଉ ସେ ଜୀଇଁବ ?
ଭଲ ଫିରିଙ୍ଗୀ ଅମଳ ହେଲା ଯେ !

ଦଳ - ମାଉସୀ ! ଘରକୁ ଯା, ମୁଁ ପଛେ ପଛେ
ଯାଉଛି । ଦଳବେହେରା ଜୀଇଁ ଥାଉଁ
ଥାଉଁ ଏକଥା ଶୁଣିବ ନାହିଁ, କି ଦେଖି
ପାରିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଚାଲ ।

ବୁଢ଼ୀ - ହଉ ! ତୁମେ ତ ପାରିବାର ପୁଅ ।
ଅଣ୍ଟ ନିଅଣ୍ଟ, ଚଢ଼େଇ ଚିରୁଗୁଣୀଙ୍କ

ପେଟ ଚିହ୍ନିଲାବାଲା । ଏଣୁଥ ଧାଉଡ଼ି
ଶିଜୁବୁଦା ମୂଳ ଯାଏ ସିନା ! ଆଉ
କାହାକୁ କହିବୁଁ ? ତମ ଗାଆଁ, ତମ
ଭୂଇଁ, ତମ କୁଳ ମାନ- ରଖିଲେ ରଖିବ,
ବୁଡ଼େଇଲେ ବୁଡ଼େଇବ । ଟିକିଏ
ଆସିବ ବାପା, ମୁଁ ଗଲି (ବୁଡ଼ି
ଚାଲିଗଲା) ।

ଦଳ - ହଁ, ତୁମେ ଯାଅ । (ଟିକିଏ ନୀରବ
ରହି ଗମ୍ଭୀର କଣ୍ଠରେ ଡାକିଲେ) -
ରଘୁନାଥ !!

ରଘୁ - ଆଜ୍ଞା !

ଦଳ - ଗୋପୀ !

ଗୋପୀ - ଆଜ୍ଞା ! କୁହନ୍ତୁ ।

ଦଳ - କାଲି ସକାଳେ - ରାତି ନ ପାହୁଣ୍ଡୁ -
ଗଡ଼ରେ ନାଗରା ଦିଅ ଖଜଣା କେହି
ଦେବେ ନାହିଁ । ଆମ ବାପ ଅଜା
ଯେମିତି ନିଶ୍ଚର ଭୂଇଁ ଚଷି ଖାଇ
ଆସୁଥିଲେ, ସେମିତି ଖାଇବେ; ସେମିତି
ଲୁଣ ମାରିବେ, ସେମିତି ବଣରୁ କାଠ
ହାଣିବେ । ଗଡ଼ମୁଣ୍ଡ ବାଟରେ ପର୍ବତ
ପ୍ରମାଣ ଗଛ ଗଣ୍ଡି ହାଣି ଗଦାକର ।
ବଡ଼ ବଡ଼ ପଥର ପକାଅ । ବାଟକୁ
ବନ୍ଦ କର । ଖଣ୍ଡାକୁ ସମସ୍ତେ ସାଆଣ
ଦେଇ ରଖ । ଯେତେକ ଭେଣ୍ଟା ଅଛ,
ବାହୁଡ଼ୀ ବରଗଛ ମୂଳେ କାଲି ବେଳ
ଦି' ଘଡ଼ିକି ଗାଧୋଇ ପାଧୋଇ ପହଞ୍ଚି
ସିନ୍ଦୂର ଲଗେଇ ପାରିବ ?

ରଘୁ - ଆଜ୍ଞା ହଁ ।

ସମସ୍ତେ

ଦଳ

ସମସ୍ତେ

- ପାରିବୁ, ପାରିବୁ ଆଜ୍ଞା !

- ତେଣିକି ଯାହା କରିବାକୁ ହେବ ମୁଁ
କରିବି । ବାଟଘାଟ ବନ୍ଦ ହେଲେ,
ଆମ ଲୋକଙ୍କୁ ଧାନ ଚାଉଳ ମିଳିବ
ନାହିଁ । ସେଥିକି ମୋର ଅମାର
ଅଛି । ଦୁଇବର୍ଷ ଆଗେ ଖାଅ ।
ଆଖପାଖ ଗାଁକୁ ଏଇ ରାତି ରାତି ଖବର
ଚଳେଇ ଦିଅ, ସମସ୍ତେ ମେଣ୍ଟ
ବାନ୍ଧ । ମୁଁ ଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଣି
ଛଡ଼େଇଲି ।

- ହରିବୋଲ ! ହରିବୋଲ ! ହରିବୋଲ !
(ସମସ୍ତେ ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ)

ଦ୍ଵିତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ମାଣିତ୍ରୀ ଗଡ଼ର ରାସ୍ତା । ଦୂରରୁ ନାଗରା
ଶୁଭୁଛି । ଦୁଇଜଣ ଗ୍ରାମବାସୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ
ଆସୁଛନ୍ତି ।)

୧ମ

- ହଁ, ଦଳବେହେରା ଯେତେବେଳେ ମୁଣ୍ଡ
ପତାଇଛନ୍ତି କଥାଟାର ଏପାର ସେପାର
ନ କରି ଛାଡ଼ିବା ପୁଅ ନୁହନ୍ତି ।

୨ୟ

- ସତ କହିଲୁ ଯେ ଭାଇ, ଫିରିଙ୍ଗୀ ପରା
ଧାନପତି ହୋଇ ବସିଲାଣି ! ଗୁଳିଗୁଳା,
ବାରୁଦ ସବୁ ଅଛି ତା'ର । ସମ୍ଭାଳ
ହେବଟି ?

୧ମ

- ଆରେ, ଯାଉ ଜାନ୍ ଥାଉ ମାନ୍ ।
ଏମିତି ଜୀଇଁ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ନିତି ମରୁଛୁଁ
- ସେମିତି ଗାଁ ଭୂଇଁ, ମା' ଭଉଣୀ,
ଜାତି ମହତ ପାଇଁ ଲଢ଼ି ଦିନେ
ମରିବା । ଓଡ଼ିଶା ଖଣ୍ଡର ପାଇକ

- ପିଲାଟି - ଭୁଲ୍‌ରେ ପଡ଼ିଲାବେଳୁ ୨ୟ
ଲଢ଼େଇ କାନରେ ବାଜୁଛି । ଡର
କ'ଣ ?
- ୨ୟ - ନାହିଁ, ସେଥିକି ଡର ନାହିଁ ଯେ, ଲୋକ
ଭେଲେଇ ପାରିଲେ ହେଲା । ଦେଶ
ତାତି ରହୁଛି - ଖାଲି ଟିକିଏ ନିଆଁ
ଲଗାଇଦେବା କଥା । ଚାଲ ବାହୁଡ଼ୀ
ବର ମୂଳକୁ । କି ବିଚାର ପଡ଼ିଛି ଆଗ
ଦେଖିବା ।
- ୧ମ - ଆରେ, ଆଉ ଦେଖୁରୁ ଏଠେଇ
କ'ଣ ? କମ୍ପାନୀର ପଲଟଣ ଆସିବେ,
ଦେଖାଦେଖି ସେଇଠି, ପରଖା-ପରଖି
ତାଙ୍କରି ସଙ୍ଗେ । ମଲାପରି ପଡ଼ିରହି
ଆଉ କଅଣ କର ଗଣିବୁ ? ହଜରେ,
ତେପନ ପୁରୁଷ ଆମର ନିଷ୍ଠର ବାହେଲ
ଜମି ଭୋଗ ଦଖଲ କରି ଆସିଲେ -
ଆଜି ଆମେ ଗଣିବୁ କର ?
- ୨ୟ - ନା - ନା, ସେ କଥା ହେବ ନାହିଁ ।
ଭୁକର ଆମେ ଦବୁ ନାହିଁ କାହାରିକି,
କଅଣ କରିବ ଫିରିଙ୍ଗୀ ? କଅଣ
ହବ ? ଭୁଲମ ହବ - ଘରଦ୍ୱାର,
କଂସାଥାଳି, ସମ୍ପତ୍ତିବାଡ଼ି, ଚଳନ୍ତି
ଅଚଳନ୍ତି ସବୁ କୋରଖ କରିବ । ଘର,
ଗାଁ ଜଳେଇ ଦବ । ଦଉ, ବେଶି
ହେଲେ ତା' କଥା ନ ମାନିଲା
ବେଳକୁ... (ଦୂରରୁ ତୋପ ଶବ୍ଦ
ଶୁଭିଲା)
- ୧ମ - ହଜରେ ! ତୋପ ଶୁଭିଲା । ସଭା
ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯିବ । ଆଜି ବେଳ
ବୁଢୁ ବୁଢୁ ବଣରୁ କାଠ ଆଣି ମୁଣ୍ଡିଆରୁ
ପଥର ଗଡ଼େଇ ଆଗେ ବାଟଟାକୁ ବନ୍ଦ
କରିଦେବା । ଗାଁ ଗାଁକୁ ଖବରଦେଇ
ଲୋକ ଭେଲେଇ ନେବା । ତେଣିକି
ଦେଖାଯିବ । ଆଗତ ପାଞ୍ଚ କାହିଁକି ?

- ନା, ଏକା ଭେଲାରେ ତ ବସିଛେ -
ବୁଢ଼ିଲେ ସଭିଏଁ ବୁଢ଼ିବା । ଜୀଇଁଲେ
ଆମ ରାଜ୍ୟ ଆମର - ମହା ଭୋଗିବା ।
ତା' ବୋଲି ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପା'ତଳ ଛଡ଼ା
ଏ ଓଡ଼ିଆ ପୁଅର ଆଉ ପୁଣି କୋଉଠି
ମୁଣ୍ଡ ନଇଁବ ? କେଉଁଠୁ ଆସିଲା ଏ
ପରଦେଶୀ ବେପାରୀ - ସେ ପୁଣି ହବ
ରାଜା - ବଣ- କର ନବ, ଭୁ-କର
ନବ, ଲୁଣ-କର ନବ ? ସତେ
ଯେମିତି ତା ମୂଳକର, ଯାକୁ ସବୁ ଆମ
ପାଇଁ ବୋଇତରେ ଲଦି ଆଣିଥିଲା ।
- ୧ମ - କହୁଛି କର ଦିଅ, ତା' ପୁଣି କଉଡ଼ିରେ
ନୁହେଁ - ଟଙ୍କାରେ । ଟଙ୍କା କେଉଁଠୁ
ପାଇବୁଁ ? ଏ ଅନ୍ୟାୟ, ଏ ଅବିଚାର,
ଏ ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ କିଏ ସହିବରେ ? ମାରୁ-
ମରିବା । ସବୁ ପ୍ରଜା ମୂଳପୋଛ
ହୋଇଯିବା । ନଉ ସେ ବଣ, ପର୍ବତ,
ନଈ ନାଳୁଁ କର । ଜୀବନରେ ଆଉ
ଆଉ ଏ ଅଦୌତି କିଏ ସହିବରେ ?
- ୨ୟ - ନା-ନା-ନା- ତ୍ରିକାଳେ ଏ କଥା ହେବ
ନାହିଁ ।
- ୧ମ - ଚାଲ, ଚାଲ- ବାହୁଡ଼ୀ ବର ମୂଳକୁ ।
(କହି କହି ଦୁହେଁ ଚାଲିଗଲେ)

ତୃତୀୟ ଦୃଶ୍ୟ

(ଖୋରଧା କଚେରୀ । ଶାସକ ବସିଛନ୍ତି ।
କେତେଜଣ କର୍ମଚାରୀ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ।
ପିଆଦା, ସିପାହୀ ଓ ସୁବେଦାର ଅଛନ୍ତି ।)

- ସାହେବ - ଦେବେ ନାହିଁ ?
- ସୁବେଦାର - ହଜୁର, ବହୁତ ବୁଝାଇ କହିଲୁ ।
ବିଲକୁଲ୍ ମନା କଲେ । ଏ ଚକରା
ତାଙ୍କୁ ବି ଅନେକ କରି କହିଲା ।

ଆମେ କହିଲୁ, ଆମେ ତୁମ ଦେଶର
ଲୋକ - ତୁମ ଭଲ ଚାହୁଁ । କର
ଦେଇ ପକାଅ । ସୁଖରେ ଘରଦ୍ୱାର
କରି ରହ । କାହିଁକି ମିଛରେ ଜନ୍ମ
ପିଣ୍ଡୁଡ଼ି ପରି ମରିବ । ପାଣି ଭିତରେ
ଘର କରି କୁମ୍ଭୀର ସଙ୍ଗେ କି ବାଦ ?
ଏକା ଜାଗାରେ ତୁମ ଆମ ଘର, ଆମ
ଭଲକୁହା ମାନିଯାଅ ।

ସାହେବ - ଠିକ୍ ତ କହିଛ - ନା କ'ଣ ନାଏବ
ବାବୁ ?

ନାଏବ - ହଜୁର ହଁ । ସୁବେଦାର ଯେତେ
ବୁଝାଇବାର ବୁଝାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ସାହେବ - ତେବେ ସେମାନେ କି ଜବାବ
ଦେଲେ ?

ସୁବେଦାର - ଆଉ ସେ କଥା କାହିଁକି ପଚାରୁଛନ୍ତି
ହଜୁର ? ଯେତେବେଳେ କହିଲୁଁ ଏକା
ମାଟିର ଆମେ ସବୁ ବୋଲି; ମାଣିତ୍ରୀ
ଗଡ଼ର ଜଣେ ପାଇକ ବାହାରିପଡ଼ି
କହିଲା, ତୁମି ହୁଅ ହେ - କେତେ ଏକା
ମାଟିର ବୋଲି କହୁଛ ? ଆମେ ଜାଣୁ,
ଏକା ମାଟିରେ କୁକୁର ଥାଆନ୍ତି - ଅଇଁଠା
ଖାଲି ଚାଟନ୍ତି - ପୁଣି ସେଇ ମାଟିରେ
ଗୋ-ମାତା ଅଛି - ସେ ପୂଜା ପାଏ ।
ଏକା ମାଟିର ହେଲେ ବୋଲି କଅଣ
ଦିହେଁ ସମାନ ହୋଇଯିବେ ? କହୁଛ
କ'ଣ ଖଜଣା ଦବୁ ? କାଳକାଳ ତ
ଦେଇ ଆସି ନାହୁଁ । କିଏ ଆମଠୁଁ
ଖଜଣା ନବ ଆସୁ । ତା'ର ଆମର
ଚିହ୍ନାଜଣା ହବ ।

ସାହେବ - (ରାଗି) ହୁଁ, ଆମକୁ ଡାକୁଛନ୍ତି
ତେବେ ? ଖୁବ୍ ତ ଦିମାକ୍ ! କମ୍ପାନୀ

ବାହାଦୁରଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧ ଡାକରା ! ଆଜ୍ଞା !
ସେମାନେ କଅଣ ବକ୍ସିକୁ
ଦେଖୁନାହାନ୍ତି । ଏତେ ବଡ଼ ବୀର ତ
ହାରିଗଲା - ଆମର ବଣ ମାନିଲା ।
ଏମାନେ ତ ଛାର ! କହିପାରିବ
ସୁବେଦାର କିଏ ସେମାନଙ୍କର
ସର୍ଦ୍ଦାର ?

ସୁବେଦାର - ହଜୁର, ଗଡ଼ ମାଣିତ୍ରୀର
ଦଳବେହେରା । ତାଙ୍କର ବଳରେ
ଏସବୁ ନାଚୁଛନ୍ତି ।

ସାହେବ - ସେ କିଏ ? ତା' କଥା ଲୋକମାନେ
କାହିଁକି ମାନୁଛନ୍ତି ?

ସୁବେଦାର - ହଜୁର, ସେ ବଡ଼ ଦୟାଳୁ ଲୋକ ।
ଭଲ - ମନ୍ଦରେ ଲୋକଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ
ହୁଅନ୍ତି । ଭାରି ଦାନୀ । କେହି ତାଙ୍କ
ଦୁଆରୁ ଫେରେ ନାହିଁ ।
ଲୋକମାନଙ୍କର ଥିଲା ନ ଥିଲାକୁ
ଚଳାନ୍ତି । ମାଣିତ୍ରୀ ଚକଡ଼ାରେ ସମସ୍ତେ
ତାଙ୍କୁ ଦେବତାପରି ମାନନ୍ତି ।

ସାହେବ - ହଁ, ଦେବତାପରି ମାନନ୍ତି । ବେଶ୍
ଦଳବେହେରାକୁ ଡକାଅ, ଆମେ ତା'
ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବା ।

ନାଏବ - ହଜୁର ! ସେ କଅଣ ଆସିବେ ?

ସାହେବ - ତେବେ ଆମର ଫୌଜ ଯାଉ -
ଦଳବେହେରାକୁ ଧରି ଆଣୁ ।
ଭଲରେ ନ ଆସିଲେ ଜବରଦସ୍ତି ବାନ୍ଧି
କରି ଆଣୁ - ସେ ମେଲିଆଙ୍କର ସର୍ଦ୍ଦାର
ସୁବେଦାର !

ସୁବେଦାର - ହଜୁର !

ସାହେବ - ଆମେ ମାଣିତ୍ରୀ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଆଉ ସମୟ ଦେବୁ ନାହିଁ । କର ଆଦାୟ ନ ହେଲେ ଚାବୁକ, ଗୁଳି । ଘର ଜଳାଇ ଦିଅ । ଅତ୍ୟାଚାର, ଯେତେ ପ୍ରକାର ଅତ୍ୟାଚାର ! ପ୍ରଜା ଶାସନ ଆମେ ଜାଣୁ । ଯାଅ ନାଏବ ବାବୁ ।

ନାଏବ - ହଜୁର !

ସାହେବ - ପଲଟନ ପଠାଅ । ଦଳବେହେରାକୁ ଧରାଇ ଆଣ - ଭଲରେ ହେଉ, ମନ୍ଦରେ ହେଉ । ହୁକୁମ କମ୍ପାନୀ ବାହାଦୁରର । (ଟୋକି ଛାଡ଼ି ଉଠିଲେ) ।

ନାଏବ - ହଜୁର ! (ସଲ୍ଲାମ୍ କଲେ)

ଚତୁର୍ଥ ଦୃଶ୍ୟ

(ମାଣିତ୍ରୀ ଗାଆଁ ମୁଣ୍ଡ । ଦଳବେହେରା ଓ ଗୋପୀ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଆସିଲେ ।)

ଦଳ - ଗଣ୍ଡି କାଠ ଯାହା ଜମା କରିଦେଇଛ ସେ ଠିକ୍ ଅଛି । ତା' ଆଗରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଭିମା ପଥର ଗଦା କରିବାକୁ ହେବ । ଅଳ୍ପ ନୁହେଁ, ଫିରିଙ୍ଗୀ ପଲଟନ ଆସି ଦେଖୁ ଏଠି ଗାଁକୁ ରାସ୍ତା ନାହିଁ - ଗୋଟାଏ ପାହାଡ଼ - ପାହାଡ଼ଟା ଠିଆ ହୋଇଛି । ବୁଝିଲ ଗୋପୀନାଥ !

ଗୋପୀ - ମୁଣ୍ଡିଆରୁ ପଥର ବୁହା ଚାଲିଛି । ସାଠିଏ ଖଣ୍ଡ ଶଗଡ଼ ଧାଡ଼ି ଲାଗିଛି । ଦୁଇଶ ଲୋକ ପଥର ତାଡ଼ୁଛନ୍ତି । କେତେ ଦୋଳାକରି ବୋହୁଛନ୍ତି; କେତେ ଗଡ଼େଇ ଗଡ଼େଇ ଆଣୁଛନ୍ତି । ଆଜି ସଞ୍ଜ ଭିତରେ ବାଟରେ ପାହାଡ଼ ଠିଆ ହୋଇଯିବ ଆଜ୍ଞା ।

- ଆମ ଖମ୍ବାରରୁ କେତେ ଧାନ ବାହାର କଲ ?

- ଏଇନେ କୋଡ଼ିଏ ଭରଣ ଚାଉଳ କରିବାକୁ ନିଆଗଲା - ଅଛି ତ, ପରେ ଦେଖାଯିବ ।

- (ଆସି ଦଣ୍ଡବତ କରି) ଆଜ୍ଞା ! ଗୋଟେ ଖବର ଶୁଣିକରି ଧାଇଁଛି ।

- କଅଣ ରଘୁ ? କି ଖବର ?

- ଆଜ୍ଞା, ଚକରା ଆସିଥିଲା ।

- ଚକରା କିଏ ? ସେଇ ଯେ ଫିରିଙ୍ଗୀର ପିଆଦା ଚାକିରି କରିଛି ତ ?

- ଆଜ୍ଞା ! ମତେ ବହୁତ ଫୁସୁଲା ଫୁସୁଲି କଲା, ଭୁଲ ଅସୁଲ କରିଦେବାକୁ ଆମ ମାଣିତ୍ରୀ ଗଡ଼ରୁ । ଆମେ କର ନ ଦେବା ଖବର ଆଖାପାଖ ଗାଁ ଲୋକେ ତ ଜାଣି ଗଲେଣି । ସେମାନେ ବି ଅଡ଼ି ବସିଲେଣି । ମେଣ୍ଟ ବାନ୍ଧିଲେଣି ସମସ୍ତେ । ଖବର ଖୋରଧାର କମ୍ପାନୀ କଟେରାକି ଗଲାଣି ବାହାରି ।

- ହଁ, ଯିବାର କଥା । ସେଉଁଠୁ ? ଆସନ୍ତୁ ପଲଟନ କର ଆଦାୟ କରିବାକୁ ।

- ଚକରା କହିଲା, ଫଉଜ ଆସୁଛନ୍ତି ଆପଣଙ୍କୁ ଧରିନେବେ । ଆମ ମୁଣ୍ଡ କଟିଯିବ ଆଜ୍ଞା ଯା' ତ ତିନିକାଳ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

- (ହସି) ଅଛି, ସେ କଥା ତ ଅଛି । ମୁଁ ଆଉ କଅଣ ସେ ଡର ରଖିଛି ? କହିଛି ପରା, ଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଣି ଛଡ଼ାଇଦେଲି ।

ତୁମେମାନେ ଦମ୍ଭ ଧର । ସିଂହପିଲା
ମୁଁ, ମୁଁ ତ ମୁଁ - ମୋ' ଛାଇକୁ ଧରିବା
କାଠିକର ପାଠ । ଧରିଲେ
ଦଳବେହେରା ମଡ଼ାକୁ ଧରିବେ -
ଜୀଅନ୍ତାରେ ନୁହେଁ । ଥୟ ଧର,
ଚାଲ, ଆଖି ଆଗରେ ଯାହା କାମ ଅଛି
ତାକୁ ଆଗେ ସାର । ଆଉ ଉଛୁର
କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ମୁଣ୍ଡିଆ ପାଖକୁ
ଚାଲି ଆସ ।

(ଗୋପୀ ଓ ରଘୁକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ
ଦଳବେହେରା ଚାଲିଗଲେ)

ପଞ୍ଚମ ଦୃଶ୍ୟ

(ମାଣିତ୍ରୀ ଗାଁର ଅଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ଆୟତୋଟା । ଦୁଇଟି
ବରକନ୍ୟାଜ ପାଖାପାଖି ହୋଇ ବସିଛନ୍ତି ।)

ଗୋପାଳ - ଓଃ ! କାଲି ରାତିଟା ଯୋଉ ମଣା !

ଗୋବିନ୍ଦ - ଆରେ କହନା କହନା - ମଣା କହୁଛି
ମୁଁ, ଡାଆଁଶ କହୁଛି ମୁଁ । ବୋପା ମାଆ
ଆମ ପରି ପୁଅ ଜନମ ନ କରି ଆଖୁ
କୁଡ଼ା ଯାହା ହେଲେନାହିଁରେ
ଗୋପାଳିଆ ! ଖୁଆ ନାହିଁ ପିଆ ନାହିଁ,
ମୁଡ଼ି ହୁଡୁମରେ କେତେଦିନ ମଣିଷ
ଚଳିବ ?

ଗୋପାଳ - ଆଜି ଚାଲ ପଲେଇବା, ଜାଣିଲୁ
ଗୋବିନ୍ଦା ! ମାଣିତିରୀ ଗାଆଁକୁ ଏମିତି
କଟକଣା କରି ଦେଇଛି ସେ
ଦଳବେହେରା ଯେ, ଚଢ଼େଇ ପିଲାଟେ
ଉଡ଼ିବାକୁ ନାହିଁ । କୋଉଠି ଅଛି,
କୋଉଠି ଯାଇଛି, କିଛି ଖବର
ମିଳୁନାହିଁ । ଆମେ ଯୋଡ଼ାଏ

ଗୋବିନ୍ଦ

ଗୋପାଳ

ଗୋବିନ୍ଦ

ଗୋପାଳ

ଗୋବିନ୍ଦ

ବାବାନାଭୁତ ପରି କାହିଁ ଶାଳଗଛ, କାହିଁ
ବରଗଛରେ ସାରା ରାତି ଚଢ଼ି କେତେ
ଏବେ କାହାକୁ ଜଗିବା ?

- ଆରେ ଜଗିବା କାହାକୁ -
ଦଳବେହେରାକୁ ନା ଆପଣାକୁ ରେ ?
ଯେବେ ଟିକିଏ ଖବର ମିଳିଯିବ,
ଆମେ ଦିଇଟା ସୁରାଖ ନେବାକୁ
ଛକିଛେ ବୋଲି ଆମ ହାଡ଼ ମାଉଁସ କାଉ
ଶାରୁଣୀକୁ ପୁଟେ ପୁଟେ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।
ପାଇକେ ଖଣ୍ଡା ପକାଇ ବସିଛନ୍ତି ।

- ଭାଇ, କି ମିଳିବ ସେ ପାଞ୍ଚ ଶହ ଟଙ୍କାରୁ
? ଆପେ ଜାଇଁଥିଲେ ବାପର ନାଆଁ ।
ଆଜି ଚାଲେ ଘରକୁ ବାଟ କାଟିବା ।
ଚାରିଦିନ ବାଦ ଖୋରଧା କଚେରୀରେ
ଖବର କରିବା - ଜଗି ଜଗି କିଛି ସୁରାଖ
ପାଇଲୁ ନାହିଁ ।

- ମୋ' ଅଗ ଜିଭରୁ କଥାଟା ଛଡ଼େଇ
ନେଲୁରେ ଗୋପାଳିଆ ! ଖାଲି ତୋରି
ଡରରେ ମୁଁ ସେ କଥା ଉଙ୍କାରୁ ନ
ଥିଲି ।

- ମୁଁ ତ କାଲିଠୁଁ କହିବି କହିବି ହୋଇ
ଖାଲି ଭୋକ ଗିଳିକରି କଥାଟା
ରଖିଦେଇଥିଲି ଛାନିଆରେ ।
(ଅଦୂରରେ ଖସି ଖସି ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଗଲା)

- (ଗୋପାଳର ମୁହଁ ମୁଦିଧରି) ରହ ରହ,
କିଏ ସେ ଆସୁଛି । ଖଣ୍ଡାରେ ହାତ
ପକା । ସଜ ହୋଇପଡ଼ । ମା'
ବରୁଣେଇଁ, ମାଁ ବରୁଣେଇଁ, ମା'
ବରୁଣେଇଁ... (ତୁନି ତୁନି କହିଲା)

ଗୋପାଳ - (ଉଠି, ବାହାରକୁ ଉଠି, ଫେରିଆସି) ବୁଢ଼ୀ
 ଆରେ ଦମ୍ଭଧର ମ ! ବୁଢ଼ୀଟିଏ
 ବରଗଛମୂଳେ ପତର ଗୋଟାଉଛି ।

ଗୋବିନ୍ଦ - ଓହୋ ! ମୁଁ ମନେ କଲି ପାଇକ ପିଲେ ଗୋପାଳ
 ଖବର ପାଇଗଲେ ଅବା ?

ଗୋପାଳ - ଡାକ୍ ଡାକ୍, ମାଉସୀ ବୋଲି ଡାକ୍ । ବୁଢ଼ୀ
 ଦେଖିବା, ଏତେ କଷ୍ଟ ତ ପାଇଲେଣି,
 ଯେବେ ଖବରଟା ମିଳିଯିବ ଅବା ? ଗୋବିନ୍ଦ

ଗୋବିନ୍ଦ - (ଡାକିଲା) ମାଉସୀ... ମାଉସୀ !
 ଶୁଣିଲୁ, ଶୁଣିଲୁ ଟିକିଏ ! ବୁଢ଼ୀ

ବୁଢ଼ୀ - (ନେପଥ୍ୟରୁ) କିଏ ରେ ପୁଅ ! କିଏ
 ଡାକୁଛ ?

ଗୋପାଳ - ଆସ, ଆସ, ଶୁଣ !

ଗୋବିନ୍ଦ - ଆ, ଶୁଣି ଯା, ପାଖକୁ ଆସ । ଗୋପାଳ

ବୁଢ଼ୀ - କଅଣ କହୁତ ? କହୁନା - ଶୁଭୁଟି
 ମୋତେ । ମୁଁ କାଲୁଣୀ ନୁହଁ ? କାହିଁକି ବୁଢ଼ୀ
 ଡାକୁତ ?

ଗୋପାଳ - ତୋ' ଘର କେଉଁଠି ? ଗୋବିନ୍ଦ

ବୁଢ଼ୀ - ଏଇ ଗାଆଁରେ - ଗଡ଼ ମାଣିଡିରୀରେ ।
 କାହିଁକି ? ତୁମେ କୋଉଠାର କି ? ବୁଢ଼ୀ

ଗୋବିନ୍ଦ - ଆମ ଘର ଟିକିଏ ଦୂର ଗାଆଁରେ ।
 ବାଟୋଇ ଦି'ଜଣ ଆମେ ।

ବୁଢ଼ୀ - ହଉ... (ଫେରିଯାଉଥିଲା)

ଗୋପାଳ - ଆଲୋ ମାଉସୀ ! ଆ ଶୁଣ ।

ବୁଢ଼ୀ - କଅଣ କହୁନା । (ଠିଆ ହେଲା)

ଗୋପାଳ - ଆଲୋ, ଆମେ ଆସିଥିଲୁ
 ଦଳବେହେରାଙ୍କ ପାଖକୁ ଟିକିଏ ।
 କୋଉଠି ଅଛନ୍ତି ସେ ଜାଣିଛୁ ?

- ବଡ଼ଲୋକ ସେ । ତାଙ୍କ ଘରେ ସେ
 ଥିବେ ନା - ଆମେ ଦୁଃଖୀଲୋକ,
 ଆମେ କି ଜାଣୁ ତାଙ୍କମାନଙ୍କ କଥା ?

- ତୁ ଲୁଚାଉଛୁ ମାଉସୀ - ସବୁ ଜାଣିଛୁ,
 କହୁନାହୁଁ ।

- ମଲା, ମୁଁ କି ଜାଣେ ମ ? ତୁମେ ସବୁ
 କୁଆଡ଼େ ଆସିବ କହିବ ?

- କହିଲୁଁ ପରା ଦଳବେହେରାଙ୍କ ପାଖକୁ !
 ତୁ ତ କହୁନାହୁଁ ?

- କହିଲି ପରା, ତାଙ୍କ ଘରେ ଥିବେ -
 ଆଉ କେମେତେ କହିବି ? ତୁମେ
 କହୁନା - ଦଳବେହେରାଙ୍କ ପାଖେ
 କଅଣ କାମ ?

- ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦେଖାହେଲେ ସିନା
 କହିବୁ !

- ହଉ ତେବେ ଯା, କୋଉଠି ଥିବେ
 ଖୋଜ, ଦେଖ । (ଚାଲିଯାଉଥିଲା)

- ଏ ବୁଢ଼ୀ ! ଶୁଣ, କହୁଟି ।
 ଦଳବେହେରା କୋଉଠି ଅଛନ୍ତି କହ !

- (ଫେରି) ମଲା ! ରଙ୍ଗ ଆଖିକରି କଅଣ
 ପଚାରୁଛୁ ? କିଏରେ ତୁମେ ଛତରା ?
 ଫିରିଙ୍ଗୀ ଘର ଲୋକ ତୁ - ନାହିଁ ?
 ଦଳବେହେରା କୋଉଠି ଅଛନ୍ତି ମୁଁ କି
 ଜାଣେରେ ? ମୁଁ କ'ଣ ତାଙ୍କୁ କାନିରେ
 ଗଣ୍ଠି କରି ବୁଲୁଛି ? ଯାଉନୁ ଆମ
 ଗାଆଁ ମରଦଙ୍କୁ ପଚାରିବୁ ? କାଣି
 ବିଲେଇ କୁଜି ଅସରପା ଉପରକୁ
 ରଜା ? ମତେ ବୁଢ଼ୀଟିଏ ଦେଖିଲୁ,
 ନାହିଁ ?

ଗୋପାଳ - ହଁ, ହଁ ଷାଠିଏକାଳର ବୁଢ଼ୀ ହୋଇ ତୁ
ସତକଥା କହୁନୁ ? ପାହାରେ ବାଜିଲେ
ଏଇନେ ସତକଥା ବାହାରି ପଡ଼ିବ -
ଜାଣିରୁ ?

ବୁଢ଼ୀ - ହଁ ଜାଣିଚି । ବାଡ଼ିପଡ଼ାର ଏଡ଼େ
ସାହସ ! କାହିଁକି ? ତୋ' ଘରେ ମା'
ମାଉସୀ ନାହାନ୍ତି ? ଯାଉନାଉଁ, ପାହାର
ସେଇଠି ଅନୁକୂଳ କରିବୁ । ମାରିବୁ
- କାହିଁ: ମାଲଲୁ ଦେଖୁ । ପାଟିଟାଏ
କରିଦେଲେ ସହସ୍ର ଠେଙ୍ଗା ତୋ' ପିଠି
ଉପରେ ପଡ଼ିବ । କହିଲା ପାହାର !
ମୁଁ କି ଜାଣେରେ ଦଳବେହେରାଙ୍କ
କଥା ? ପରଭାତୁଆ ନୁହଁଛୁଣା !
ଉଠ ! ବାଟରୁ ଉଠ ! (ଘୁଞ୍ଚିକରି ଯାଉ
ଯାଉ) ଆହେ ଦେଖ ହେ ! କହୁଚି
କ'ଣ ନା ପାହାର ଦବ ! ହଇରେ !
ହଇରେ, ହାତ ଛିଡ଼ିଯିବ ନାହିଁ ତୋର !
ହଉ, ମାରିବୁ ପରା - ଟିକିଏ ଏଇଠି
ଥା । ଜୀବନ ନେଇକରି ଯେବେ
ଯାଇରୁ, ମୋ' ନାଁ ନାହିଁ । (ଯାଉଁ
ଯାଉଁ) ଆରେ ଏ ପିଲେ ! ଆରେ
ଦେଖୁଲ ଦେଖୁଲ, ଏ ଦି'ଟା କିଏ !
ଦଳବେହେରାଙ୍କୁ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ।
ମୋତେ ମାରିବାକୁ କହୁଛନ୍ତି ।
ଆସିବଟିରେ ପିଲାଏ ! (କହି କହି
ଚାଲିଗଲା) ।

ଗୋବିନ୍ଦ - ଆରେ ହେ ଗୋପାଳିଆ ! ଦାରୁଘରେ
ନିଆଁ ଲଗେଇ ଦେଲୁ ? ଚାଲ ଚାଲ,
କିମିତି ଖସି ପଳେଇବା । ଜୀବନ

ବଡ଼, ନା ସାଇବ ଘର ପୁରସ୍କାର ବଡ଼
ରେ ! ମେଳିଆ ଗାଁ ମାଣିତିରୀଟି !
ଏଠି ବିଲୁଆ କହୁଛି ମୁଁ ମହାବଳ
ବାଘ । ଟିକିଏ ଖବର ପାଇଲେ ଆଉ
ମୁଣ୍ଡ ରହିବ ? ଆ, ଆସ, ଖସି
ପଳେଇବାରେ । ଜୀବନ ଆଗ
ରହୁ । (ଦୁହେଁ ବୁଢ଼ୀର ବିପରୀତ
ଦିଗରେ ପଳାଇଲେ)

ଷଷ୍ଠ ଦୃଶ୍ୟ

(ସ୍ଥାନ - ବନପଥ । ଦଳବେହେରା ଧୂନି ଜାଳି
ବାବାଜୀ ବେଶରେ ବସିଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ଆଗରେ ହାତଯୋଡ଼ି ବସିଛି କମ୍ପାନୀର
ସୁବେଦାର ।)

ସୁବେଦାର - ବାବା, ଦିନେ ନୁହେଁ ମାସେ ନୁହେଁ,
ବର୍ଷ ବର୍ଷ ବି ବିତିଗଲା । ଘରଦ୍ୱାର,
ପିଲାକୁଟୁମ୍ବ ଛାଡ଼ି ବଣ ପାହାଡ଼ ଜାଣି
ଆମର ଘର ହେଲାଣି; ବାଘ, ଭାଲୁ
ବନ୍ଧୁକୁଟୁମ୍ବ ହେଲେଣି - ଆଉ କେତେ
କୋଉଠା ଖୋଜିବୁ ? ଦଳବେହେରା
ମଲା କି ଗଲା ହେଲେ ଜଣାଯାଆନ୍ତା !
ଏଣେ ତ ମେଳି ବଢ଼ିଚାଲିଛି । ଆପଣ
ତ ତିନିକାଳ କଥା ଜାଣନ୍ତି ବାବାଜୀ -
ଟିକିଏ କହିଲେ - ଧରାପଡ଼ିବ କି ନାହିଁ !

ଦଳ - ଦେଖ ସୁବେଦାର ! ମୋତେ ଜଳଜଳ
ଦିଶୁଚି - ଦଳବେହେରା ମରିନାହିଁ ।
ମାଣିତ୍ରୀ ଆଖପାଖରେ ଅଛି ।
ତୁମ୍ଭେମାନେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖିକରି
ଦେଖୁନାହିଁ ।